

Monotoni i poglavito nošeni lenjim, činovničkim impulsima takozvane srednje linije, naši književni časopisi i listovi preplavljaju svakodnevno naše sobe i naše stolove, a da zapravo ponajčešće ne znaju ni kamo to brode, ni šta hoće, ni šta neće. U našoj izdavačkoj praksi koja se bori za stimulisanje inicijativy i naslova, oni jedini jedini ljubomorno čuvaju svoje dekorativne i inertne etikete, a žurirajući naše poslove i dane sa spokojnim uverenjem da će poštanskih pošiljki biti dok traje pisma, jezika i sveta. Pretapajući se neretko u makulaturu, opteređujući knjižarske magazine davno prošlim aktuelnostima i bajatim recenzijama, odlomcima tobože neobjavljenih romana koji su se, u međuvremenu, u takiranom zaštitnom omotu svoje uniforme pojavili u istim prostovima, naši časopisi zadiru od beletristike, svojim uvodnim, paradnim stranicama tako zaljubljeno zagledani u sferu znanosti. Ne mareći za popularnost, oni preko noći postaju popularni jedino ukoliko publikuju kakav skandalozni prilog, u čijem pravcu zvone sva alarmna zvana karzivom otisnutih komentara u našim dnevnim listovima, moralnog puritanizma, intervencije koju, ispunjeno nezadovoljstvom, ispisuju ime prominenta.

Da li su efikasni? Kako da je. Pre svega povećavaju skromne i preskromne autorske honorare. A zatim onogučavaju, upravo stoga što su uglavnom nečitani, da se start pojedinih autora produžava na nekoliko godina, podmlađujući i one koji su davno prestali da budu početnici, etiketirajući na taj način perspektivnost i kod onih autora koji je, kao šansa, ostvarili nisu. Zapošljavaju, lakodirajući, ponekad baš i mladog. Ispisuju nemprel svojih nekrologa. Kolportiraju vesti iz "stranih" literaturnih organizacija poneku anketu u kojoj je, češće, stvar dobrog uloga biti pozvan a ne učestvovati u njoj, nego se odzvati timi kalcov tobože liderskoga domaćeg zadatka. Uglavnom nespejalizovani i slepi za mnogobrojne svoje sličnosti, oni istrjavaju na bezelima svojih zaboravljenih tipika, po izuzetku dinamični i brzo reaktivni. Mnogi njihovi urednici nailik su na potbozne, zagrcnute ministarante koji kadionica mašu, na dan proštenja pred na jedvite jade dobečnim prilogom kakvog uglednog pisca, kao pred alibiom za toliko šivilo, za toliku neostvarenost svojih stranica.

Naši književni časopisi nemaju, uglavnom, razumevanja za svoje početnične programe, ali imaju dugo pamćenje za neke davne, u nedodirivu svačijeg zaborava posuknule polemike. Pokazuju žilavi smisao za svoj vlastiti institucionalizam. Saradnju ne organizuju programski, sa sistemom već ne svega saradnja organizuje njih. Pomalo začeđeni, njihovi urednici doloko pažljivo čitaju dnevnu štampu i u njoj objavljivanje materijala, oag rukopise na svom stolu. Rukopise u kojima je, kadikad, anticipiran i sutrašnji novinski komentar. Rutinerski preturajući po gomilama hartije koje im poštar donosi, poneki među njima su odnegovano zainteresovani za male teme, usputne probleme, distancirano bezbednost starih autora. Na taj način se njihovo poslovno zakašnjenje negleduš udružuje sa podzivnim privlačenjem novinara. Poznajem posve malen broj urednika koji su (još) kadri da se obraduju prilogu, da korespondencijom i savetom zadrže saradnika, animirajući ga za nove teme, karajući ga zbog toga što je objavio tekst ispod svoje vlastite mere.

Da li će neko od urednika naših današnjih književnih časopisa biti kadran da, posmatrajuci godišta svog periodika u isti mah misli i o svojim sabranim uredničkim delima, ne mogu da znam. Znam međutim da mnogi među njima nemaju hrabrosti da odbiju rukopis saradnika, i da upravo u tom pomanjkanju

funkcija časopisa danas

BEZ programa, BEZ z a n o s a draško redop

hrabrosti mogu da posmatram njihovu nemogućnost i njihovu neefikasnost. Poznata srbskajca o tome da časopisi traju dok traje i oduševljenje za njih, magla bi, umesto nekrologa, da se ispise kao moto uredničkog poslovanja u mnogim časopisima koji, već davno mrtvi i sivi, spori i dosadni, ne provokiraju ni koža, ne suprotstavljaju se ničemu, a izlaze, kako vreme ide, sve redovnije, formalno zakašnjavajući samo po izuzetku. Njihovi urednici sve znaju o izdavačkim i štamparskim nepravilima, o tome da je delikatan temu ili knjigu najbolje prečutati, a svojog pravog istoriji kad je sve bilo drukčije i, dakako, bolje i snažnije nego danas, ali istovremeno ništa ne znaju o razočaranim, potištenim pogledima mladih čitalaca koji, može biti, umesto svoje prve knjige, umesto mnogo čega, otvaraju proširene korice periodika. Najčešće prezauzeti a ponekad i naglašeno komotni, urednici nekih periodika književne republike, po nepisanom staleškom bon-toru, pokazuju svoju nezainteresovanost gde i kada sigurno i njihova bonvivantska umorna lica jednostavno predstavljaju urednike. Umesto da uređuju svoje književne žurnale, stvarno i odgovorno, oni se, na redakcijskim sastancima koji neshalantno daju svoj imprimaturni samo ponašaju.

Smem li onda da kažem da je i njihova briga o mladim i najmlađim saradnicima ili paradno platonika, ili pak briga o onim upornim i upravo iz anksioznosti naišli imenima koja mogu biti opasna ukoliko se za njih zainteresuje komunikantska redakcija (uvek postoji jedna druga obala)? Gotovo da je nepisana de-viza ponekih redakcija da se stimuliše onaj početnik koji će, po prognozi koja obično nije varljiva, u književnu republiku ući i bez pomoći njihove. Osećanje zahvalnosti, u takvim procenama, naravno, nema samo epizodno ulogu.

U zakovrždenoj kaligrafiji naših književnih mesečnika i poklamesnička izmenadjenja uglavnom nema, a jedva da ih, u situaciji kakva se još uvek neguje, može i biti. Neživljenih stilova, naši časopisi preaju od provokacija, jer im vazda donose i, po njihovom mišljenju, nepotrebnu dozu nezavesnosti, što će reći: nesigurnosti. Ko ih registruje, ko komentariše? Hitra novinarska ruka koja nema vremena ni vreme da ode dalje od sadržaja, od imena autora. Polemike su davno već posuknule i ustapile mesto bajagi znalackom a nezainteresovanom pogledu sa distance. Publicisti od imena u njima saraduju ređko: mali honorari i mali tirazi ne privlače njihovu pažnju. Naučnici, navikli na aparaturu stručnih publikacija, nerado pokušavaju da se pri-

lagode feljtonskim i esejskim prostorima književnih časopisa. Feljtonisti opet daleko više godi podlistak dnevnog ili nedeljnog lista, limitiran nekoliko karticama, ali čitan i honorisan neuporedivo više i bolje nego razvučena kozerija koja se pojavljuje naknadno, takoreći zakasnelo. Ostaju, onda, tako često improvizacije na temu. Uspešne i manje uspešne, ali svakodnevne i uglavnom nonsalantno, po uredničkom volji lako pravljene. I šta još? Predgovori za knjige koje se već nalaze u štampi, a možda su se, kako se nebrojeno puta dešavalo, pojavile i pre nego što se oni uzglobe u sadržaj jedne časopisne svake. Ostaju, dakako, i stihovi i proza, a i poneka drama, kao neizbežan i, za urednike koji su navikli da odmahuju rukom, krajnje dosadan tribut beletristici, odnosno staleškom osećanju koliko tolike solidarnosti sa „večitim“ vrstama lepe književnosti.

Sve u svemu, jedna časopisna sveska sklapa se u mozaičnoj kompoziciji, od svega po malo: dve esejske varijacije, pet pesama, jedna novela, jedan predgovor, odlomak romana, eventualno nešto prevedenih stihova, poneki nekrolog, za-tim hronika, i broj je zaključen, u kratkom uredničkom radnom vremenu. Postoji još nekoliko asputnih receptata: mladi i nepoznatiji autori čekaju duže na red nego ugledniji i stariji; prvi prilozu nekog novog imena po pravilu se odbacuju (upornost se, jedna jedina, nagrađuje); poneka izmena u naslovu članka šili u formulaciji zaključka uvek je dobro došla — između ostalog pokazuje da je urednik prilog pročitao, da je zainteresovan problematikom, da misli na budućnost časopisa i na ukupanje tog priloga u postojće, najčešće neuhvatljivo, doslovno imaginarnu fizionomiju.

U šta se veruje u našoj književnoj periodici? Urednici pre svega veruju, kako se meni čini, u večito postojanje fondova koji će, nepromenljivi i moćni, obezbediti i njihovu vesnost. Čemu se dive? Pre svega ponegde čuvenim zapadnoevropskim časopisima. Zatim, predračnim Kraljevim časopisima, ali bez nastojanja da se u ovom našem trenutku pojave u roli hroničara i svedoka, glasa javnosti i savesti, dakle da stvaralački produže liniju Plamena, Književne republike, Danasa i Pečata, ne potčinjavajući im se zakasnelo epigonski. Šta, kao pravo postojanje, poseduju u svojim sadržajima? Srećom, i poneki zlatnik naše esejske, poezije i proze, koji bi, da njih nije, još drugo čamio u fikokama autora, čekajući možda i nedolekama, knjigu. Svoje male tiraze tumače malim tirazima na strani, a nezanimljivost svojih sadržaja pokatkad opštom nezanimljivošću našeg

književnog trenutka. Ne vole kratke, ubojite, pamfletske komentare. Nisu — eto već nekoliko godina — u modi. Smenili su ih drugi, najčešće monotoni analitički tekstovi, suvi, ashladeni citatima, po mogućnosti iz knjiga koje još, ovde, nije stigao da pročita niko.

Pre četiri godine bio sam napisao da naši književni časopisi traju jedno međuvremene, onako nedovoljno atraktivni, onako i onoliko laboratorije pisaca u kojima se, za sebe, za književnog saputnika, za književnog poznanika, za daleko a tako nezavesno buduće pokolenje, nešto tajanstveno preparira, i nekamo daleko stremi. Prostori u kojima se eksperimen-tiraju, oni su tađa, tako se bar meni činilo, u velikom broju zapostavljeni da budu i neposredne hronike trenutka koji traje, koji je trajao. Sada mi se čini da se to međuvremene opasno izdužilo u jednu ko-rozivnu vremensku kategoriju, inertnu i u osnovi odevčevalno zainteresovanu za podneblje u kome postoje svi ti mnogo-brojni i svakojaki časopisi naši. Čini mi se da mnogi izdavači, a zatim mnogi fon-dovi i redakcije koje se na njihovom di-narskom suncu greju, zaboravljaju da u prestrajavanju uvek postoji jedna živa šansa za novo rođenje, za nov dinami-zmad. Ne treba sentimentalno tugovati nad ugašenim časopisima našeg posled-ratnog vremena: osnivamo bolje, pole-tnije. Oni, pokatkad, imaju veći udeo u našem sećanju nego mnogi bajagi prisutni, dugovečni a verovatno i večni penio-dici. O posleratnim Svedočanstvima dana nas može da se, uglavnom, čuje samo sve najbolje, na primer. Ja se radujem što, usled svog kratkog trajanja, nisu stigli da slave svoj jubilej. A, kao i ona, mnoga druga književna glasila naša, srećom po njih, nisu stigla da se pretvore u svoju sopstvenu negaciju, nisu uspele da se avangardnog ruha presuku u aka-demsku odgu. Naša avangarda, kokućujući i inače odveć preuranjeno sa klasičnom mišicom i prostorima antologija i či-tanik, bar je, u njihovim prostorima, sa-čuvala svoj polot.

Između časopisa koji bi bili tribine, široj otvorene za različite glasove, i časopisa koji imaju i neguju svoje pro-grame, koji znaju i šta hoće a pogotovo šta neće, naša književna periodika, ge-neralno govoreći, vrtala nesigurno, srećom, neopredeljiva između dve tako polarizovane tendencije. Dodiružujući mnogo šta, pomišljajući na sve, kokućujući i sa mi-gazinskim karakterom i sa abnormična tematskim i sa panoramama početničkim i sa tolikim — drugim mogućnostima svoj koncepta, naša periodika se ne opredeljuje ni za jednu, eklektična po mnogu čemu, spokojna u svojoj uniformisovanosti. Uz sve ostalo njene redakcije adminis-triraju svoj posao tako nezalantno, naroko tako bezdušno, bez dilema rutinerski, da počesto zaslužuju puno sažaljenje. Po čemu se razlikuju, s kim su u dijalogu, šta im je strano, a za šta se bore bojovnički zaslanost, to se u mnoštvu tih naših književnih časopisa koji se lenjo i senilno greju na kosim zracima onog istog di-narskog sunca dotaeje, čiti čisti, niti nazire. Ne jednom drašično neaktuelni, oni takode kasne, u liniji neoprostive navike, i iza svojih kolikih, tolikih ambicija i piau-voja. Ima ih bez kojih spokojno može ova naša književna republika. Ima ih za kojima se nikad ne bih osvrtno. Ima ih koji produžavaju one polotne, po pravilu prve goditve svog života. Ima ih koji su, kao zemlja, večni i trajali bi bez sumnje i mimo nas, samo u svoj pupak zagledani, i inače budinski mirni i rezervisani. A ima ih i koji ne ostavljaju svoju punu meru, katkad preopretni, katkad prepušteni sebi, bez odjeka, bez hroničara. Za njih bi se vredelo založiti, njih bi valjalo analizirati, njima bi na svak način, moralo da se pomogne. Stafteta naše književne periodike, tako je očevično, u njihovim je rukama.

GLAVA 10-71030279
MOTIV ZA PESMU
FLORIKA ŠTEFAN
5 pesama
SAMOISPITVANJE
ZASLUŽENA SVETLOST
STAROST

Šta će ostati od ove glave
u kojoj se misao beži
kao visibaba ili vrh planine
na ranom jutarnjem suncu?
I ko će znati koliko sam je puta videla
kako se klati na banderi
usred glavnog brga
U zloslutnom snu, jednog strasnog leta
na jednom važnom zboru
oko važnog stola
— zelenom čohom prekrivenim —
trpoglaškim rukama su je merriti
i cembaki su se oko nje
kao na velikoj licitaciji,
Oh! kada je komično postala moja
i ljubav joj je utisnula pečat patnje i britkosti
kako su se uprli prsti
skamenili u zrak!

pevati o godinama sa kojima sam drugovala
kao s ljudima
čak i kada su pušto ostavljale u meni
Zato ću i dvehiljadite godine sa ovog keja
malo pomereni od starosti, malo od
Inebajšnjive radosti
ponavljati tvoje ime
i opat će se kao nekad pahuljice snega
topiti na mojim zemcima, jagodicama
koje si ljubio dok nisam postala
seva starica sa belim uspomenama

Juče darivahu hleb i so tuđincu
danas prvi građani sa rešuriranim biografijama
Počasno mesto za svakom trpezom
njihovim uspravnim telom je ispunjeno
Budućnosti nazdravljaju kristalno čistom
Kapljicom vina
jer preklani gmeljani rodoljuba već davno su
izemlja

Sve je to možda odlaganje svršetka
ili neki drugi znak da se nisi preklada
malodušnosti da tobom vladat
Ako hrabrost imaju da te pretiču laktaši
ti barem svoj put izmeverila nisi
zamenivši istom kasnjem

Nepotkupljiva svetlosti
siđi u ovaj sumorno oblačan dan
zaslužila sam te neodvojivi se
od neprimećenog mnoštva
i reću te u njegovim dozivam
i vidom te njegovim usizmam
Ovlašćene lučonoše nek prespravaju
još jednu naše pobedonosno desetleće!